

нання покарань, які входять до складу виробничого комплексу ДКВС України.

Список використаних джерел

1. Друкер П.Ф. Практика менеджмента: Пер. англ.: Уч. пос. // П.Ф. Друкер. – М.: Издательский дом «Вильямс». – 2000. – 341 с.
 2. Волощук С. Оцінка ресурсного потенціалу у розвитку підприємства / С. Волощук // Економіка АПК. – 2000. – №12. – С. 47–52.
 3. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібн. / Н.С. Краснокутська. – К.: Вид-во ЦНП, 2005. – 352 с.

4. Мойса М.Я. Ресурсний потенціал підприємства та економічний механізм його раціонального використання / М.Я. Мойса // Економіка АПК. – 2004. – №2. – С. 38–43.

5. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу / Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С. 65–68.

6. Загальна характеристика Державної пенітенціарної служби України [станом на 01.05.2013] [Електрон. ресурс] Державна пенітенціарна служба України. – URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>

УДК 005.915:658.14/.17

Н.А. ЛИТВИН,
 аспірант, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Системний підхід до визначення поняття «фінансова безпека підприємства»

Розглянуто та проаналізовано підходи вчених до визначення поняття «фінансова безпека підприємства». Виявлені основні недоліки існуючих теорій та поглядів на фінансову безпеку. Запропоновано власне розуміння сутності фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансовий менеджмент, ризики, фінансовий стан, системний підхід.

Рассмотрены и проанализированы подходы ученых к определению понятия «финансовая безопасность предприятия». Выявлены основные недостатки существующих теорий и взглядов на финансовую безопасность. Предложено собственное понимание сути финансовой безопасности субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: финансовая безопасность, финансовый менеджмент, риски, финансовое состояние, системный подход.

Reviewed and analyzed the approaches of scientists to the definition of financial safety of company. The basic shortcomings of existing theories and views on financial security was revealed. Suggested my own understanding of the nature of financial safety of enterprise.

Keywords: financial safety, financial management, risks, financial position, systemic approach.

Постановка проблеми. Фінансово-економічна криза останніх років суттєво вплинула на економіку України. Падіння темпів економічного розвитку позначилося як на державі в цілому, так і на підприємствах зокрема. Більше половини суб'єктів господарювання стали збитковими. Безумовно, криза була глобальною і серйозно вдарила по бізнесу. Але цей негативний вплив можна було послабити або взагалі звести до мінімуму при наявності на підприємствах ефективного механізму забезпечення їх фінансової безпе-

ки. Тому на сьогодні набуває актуальності питання забезпечення підприємств дієвими механізмами фінансової безпеки. Розгляд даної проблематики все більше переходить з теоретичної площини в практичну. Перед тим як досліджувати механізм фінансової безпеки, потрібно дати визначення самому поняттю фінансова безпека підприємства. Комплексний системний підхід до розгляду теоретичної сутності питання дозволить розробляти ефективний практичний механізм фінансової безпеки.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичними дослідженнями у сфері фінансової безпеки суб'єктів підприємництва займалися такі вчені, як О.І. Барановський, В. Бівер, М.Д. Білик, І.О. Бланк, Н.В. Ващенко, Г.Л. Вознюк, К.С. Горячева, Л.І. Донець, М.М. Єрмошенко, А.О. Єпіфанов, А.Г. Завгородній, С.М. Ілляшенко та багато інших.

Метою статті є розгляд та аналіз різних підходів до визначення поняття фінансова безпека підприємства, виявлення недоліків існуючих поглядів на фінансову безпеку та розкриття власного бачення сутності фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Розвиток підприємництва в Україні, досягнення високих результатів діяльності та основних цілей суб'єктів господарювання неможливий без впровадження ефективного механізму фінансової безпеки, який покликаний захищати бізнес від несприятливого впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Фінансова безпека – важлива складова діяльності підприємства, яка впливає на ефективність його діяльності. Тому її дослідження є ключовим завданням для подальшого розуміння поточних можливостей підприємства, рівня його захищеності та перспектив розвитку. Перед аналізом механізму забезпечення фінансової безпеки в цілому насамперед потрібно почати із теоретичних основ та розібратися в сутності самого поняття.

Дослідження вчених, які стосуються питань безпеки бізнесу, почалися відносно нещодавно. М.Д. Білик стверджує, що до недавнього часу думка науковців була зосереджена виключно на економічній безпеці. Нині все більше з них наголошують на необхідності забезпечення фінансової безпеки як окремої складової економічної безпеки, що має відповідати за безпеку фінансових відносин.

Питання фінансової безпеки є системними, оскільки стосуються і пов'язують окремі країни, регіони, господарюючі суб'єкти, політику, економіку, фінанси тощо. Фінансова безпека охоплює фінансову безпеку окремого громадянина, домашніх господарств, населення в цілому, підприємців, підприємств, організацій, регіонів, окремих секторів економіки, держави та різноманітних міждержавних утворень, світового співтовариства в цілому [1, с. 134]. Насправді, всі елементи економічної системи є взаємопов'язаними; економічний добробут суспільства не може бути досягнутий без впровадження ефективного господарювання суб'єктів підприємництва [3, с. 35].

Розглянемо основні підходи до розуміння сутності фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Більшість учених дотримуються думки, яка базується на визначенні фінансової безпеки держави, екстраполюючи її на мікрорівень. І в загальному випадку фінансову безпеку суб'єкта підприємництва представляють як певний механізм, що, з одного боку, забезпечує стабільність фінансової системи господарського суб'єкта шляхом використання захисних фінансових інструментів, а з іншого – забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів. У книзі І.А. Бланка «Управління фінансовою безпекою підприємства» фінансова безпека підприємства розглядається як кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періодах [5, с. 20–21].

К.С. Горячева вважає, що фінансова безпека підприємства полягає в наявності такого фінансового стану, який характеризується:

- збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг;
- стійкістю до загроз;
- здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

Р.С. Папехін акцентує, що фінансова безпека визначає певний стан фінансової стабільності, в якому має перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії. На думку автора,

фінансова безпека характеризується можливістю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам [6, с. 64].

З іншого боку, О.А. Ермоленко під системою забезпечення фінансової безпеки підприємства розуміє сукупність здійснюваного комплексу заходів в інтересах захисту бізнесу від внутрішніх і зовнішніх негативних фінансових загроз. Ступінь даного захисту обумовлена здатністю органів управління компанії на відповідних рівнях:

- забезпечити сталий економічний розвиток фірми, досягнення основних параметрів діяльності при збереженні ліквідності і незалежності її фінансової системи;
- нейтралізувати негативний вплив кризових явищ економіки, навмисні дії конкурентів і інших «недружніх» структур.
- запобігти угоди з активами підприємства, що створюють загрозу втрати прав власності;
- сформувати адекватну систему обліку фінансових потоків і зміцнити операційну ефективність системи контролю;
- залучити й використовувати позикові кошти за оптимальною вартістю у надійних банків і контролювати прийнятний рівень боргового навантаження;
- запобігти випадкам халатності, шахрайства, а також умисні дії персоналу у відносинах з контрагентами, а також інші фінансові порушення, в тому числі пов'язані з використанням державних бюджетних коштів;
- розробити і впровадити систему постійного моніторингу фінансового стану компанії з метою раннього діагностування кризових явищ та ознак банкрутства;
- забезпечити проведення робіт по захисту конфіденційності інформації, що становить комерційну таємницю.

Реалізація перелічених напрямів допоможе підприємству створити необхідний запас міцності фінансової системи перед особою існуючих і знову виникають для нього загроз.

На жаль, управління фінансовою безпекою часто здійснюється в умовах відносно стабільного функціонування бізнесу, коли використовується «реактивна» форма управління: прийняття управлінських рішень для реагування на поточні проблеми. Безумовно, не можна сказати, що при цьому компанії не приділяють уваги питанням забезпечення захисту своїх фінансових інтересів і стабільності бізнесу. На багатьох з них створені і функціонують служби внутрішнього контролю, спеціальної та економічної безпеки, впроваджуються сучасні інформаційні системи, системи фінансового планування та прогнозування. Однак кожна з цих систем націлена на вирішення своїх локальних завдань.

Тим часом найбільш ефективним способом управління фінансовою безпекою є впровадження системного підходу, що включає в себе введення керівництвом і власниками підприємств єдиних вимог до всіх елементів системи управління компанією та організації контролю їх виконання, розподіл сфер відповідальності по всіх категоріях персоналу, встановлення нормативних значень показників фінансової безпеки.

Особливо важливо, щоб системний підхід знайшов своє відображення у відповідному корпоративному документі,

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

наприклад, стратегії економічної безпеки фірми. В зазначеному документі мають бути формалізовані цілі і об'єкти цієї стратегії та її ключового елемента – фінансової безпеки. Повинні бути визначені характеристики загроз фінансовій безпеці, що відображають специфіку її діяльності, сформульовані критерії та нормативні параметри безпечного фінансового стану бізнесу, описані заходи та механізми, спрямовані на його забезпечення [4].

У проєкті Концепції фінансової безпеки України фінансова безпека підприємницьких структур визначається як «складова економічної безпеки, яка характеризує стан захищеності їх життєво важливих (ключових) інтересів у фінансовій сфері від впливу широкого кола негативних чинників (загроз)» [7, с. 261].

Як бачимо, єдиного підходу до визначення категорії фінансова безпека підприємства серед вчених немає. Різноманітність вчень про фінансову безпеку відображено в таблиці.

Як і відзначав О.А. Єрмоленко, для аналізу стану фінансової безпеки підприємства доцільно застосовувати інструментарій системного підходу. Системний підхід до аналізу фінансової безпеки передбачає розгляд економіко-виробничої діяльності підприємства як багаторівневої структурної системи. Таким чином, фінансова безпека підприємства, з одного боку, є системою, елементами якої є такі складники фінансової безпеки як ліквідність, рентабельність, фінансова стійкість тощо, а з іншого – вона є підсистемою економіко-виробничої системи підприємства (за горизонтальною структурою) або складовим елементом фінансової безпеки держави (за вертикальною структурою). Системний підхід оснований на принципі цілісності (емерджентності) об'єкта дослідження, тобто дослідження його властивостей як єдиного цілого, оскільки ціле (система) володіє такими якостями,

якими не володіє жоден його складник. Наявність таких властивостей зумовлена результатом виникнення між елементами синергетичного зв'язку. Це такий зв'язок, який за спільної дії окремих елементів системи забезпечує загальний ефект більший, ніж сума ефектів цих елементів, які б діяли незалежно [2, с. 74].

Досягти фінансової безпеки суб'єкти підприємництва можуть при реалізації таких завдань, як: ідентифікація ризиків та пов'язаних із ними потенційних небезпек і загроз; визначення індикаторів фінансової безпеки суб'єктів підприємництва; впровадження системи діагностики та моніторингу стану фінансової безпеки; контроль та оцінка ефективності дії системи фінансової безпеки; створення необхідних фінансових умов, що забезпечують стабільне зростання підприємства; формування оптимального обсягу фінансових ресурсів із внутрішніх і зовнішніх джерел забезпечення фінансової стійкості й платоспроможності підприємства протягом усього періоду функціонування; створення умов, необхідних для забезпечення оптимального обсягу й ефективності інвестицій; мінімізація фінансових ризиків підприємства; своєчасне впровадження у фінансову діяльність підприємства сучасних технологій управління та інструментарію їх забезпечення; ефективний та швидкий вихід підприємства з фінансової кризи й нейтралізація його наслідків [1, с. 132–133].

Трактування різних вчених і науковців поняття «фінансової безпеки підприємства» є досить різноманітними, більшість з них досить глибоко та повного розкривають це поняття. На нашу думку, цю категорію не можливо повністю описати одним реченням, але при цьому можна визначити її в широкому та вузькому розумінні, що ми пропонуємо зробити вперше. Отже, базуючись на підходах різних вчених, визначимо поняття фінансової безпеки підприємства в ши-

Основні підходи до визначення поняття «фінансова безпека підприємства»

Автор	Визначення
Проект Концепції фінансової безпеки України	Фінансова безпека підприємницьких структур – складова економічної безпеки, яка характеризує стан захищеності їх життєво важливих (ключових) інтересів у фінансовій сфері від впливу широкого кола негативних чинників (загроз)
Бланк І.А.	Фінансова безпека підприємства – кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періодах [5, с. 21]
Горячева К.С.	Фінансова безпека підприємства – такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, які використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [6, с. 64]
Папехін Р.С.	Фінансова безпека – певний стан фінансової стабільності, в якому повинно перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії. Фінансова безпека характеризується можливістю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам [6, с. 64]
Білик М.Д.	Фінансова безпека суб'єктів підприємництва – це здатність стабільно і ефективно здійснювати свою звичайну діяльність протягом невизначеного періоду часу, використовуючи сукупність взаємопов'язаних діагностичних, регулюючих та контрольних заходів фінансового характеру, які мають забезпечити формування оптимального розміру фінансових ресурсів та раціональне їх використання, нівелюючи вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища [1, с. 133]
Єрмоленко О.А.	Система забезпечення фінансової безпеки підприємства – це сукупність здійснюваного комплексу заходів в інтересах захисту бізнесу від внутрішніх і зовнішніх негативних фінансових загроз [4]

рокому розумінні як стан захищеності фінансової системи підприємства від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. На нашу думку, таке визначення буде якнайповніше відображати сутність даного поняття. З іншого боку, фінансову безпеку підприємства у вузькому розумінні можна визначити як збалансованість фінансового стану підприємства, що визначається оптимальними значеннями основних груп показників, які його характеризують. Таке розуміння часто зустрічається у практиків. Також фінансові менеджери визначають фінансову безпеку підприємства як можливість компанії виконувати свої фінансові зобов'язання. При низькому рівні фінансової безпеки компанія може втрачати своїх клієнтів, постачальників і навіть стати банкрутом.

Висновки

Проаналізувавши підходи вчених до визначення поняття «фінансова безпека підприємства» потрібно констатувати, що думки науковців досить різняться, хоча, безумовно, є багато спільного, на основі чого можна в подальшому працювати над дослідженням суті даного поняття. Взагалі фінансову безпеку підприємства доцільно аналізувати з позиції системного підходу, який розглядає діяльність підприємства як багаторівневу структуровану систему. Ми пропонуємо цю категорію визначити в широкому та вузькому розумінні слова.

Перспективним у даному дослідженні вбачається дослідження поняття фінансової безпеки підприємства, яке враховуватиме інноваційні зміни науково-технічного прогресу в цілому і фінансової системи зокрема.

Список використаних джерел

1. Білик М.Д. Роль стабільної діяльності підприємств у їх фінансовій безпеці / М.Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наукових праць. – 2008. – №4(83). – С. 129–133.
2. Волошин В.І., Каркавчук В.В. Системний підхід до аналізу та забезпечення фінансової безпеки підприємства [Електрон. ресурс] / В.І. Волошин, В.В. Каркавчук // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – 2012. – №2. – С. 73–78. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2012_1/2012_1/O73.pdf
3. Демченко І.В. Фінансова безпека суб'єкта господарювання: сутність та умови виникнення [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvfb/2010_1/O11Ost6.pdf
4. Ермоленко О.А. Сутність фінансової безпеки підприємства [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/pspe/2011_3/Ermolenko_311.htm
5. Фінансова безпека підприємств і банківських установ [Текст]: монографія / за заг. редакцією д.е.н., проф. А.О. Єпіфанова [А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін.]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
6. Орехова К.В., Караченцева І.О. Ознаки фінансової безпеки підприємства в умовах фінансової кризи / К.В. Орехова, І.О. Караченцева // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – №1(7). – С. 64–69.
7. Погосова М.Ю. Структурно-логічний аналіз поняття «фінансова безпека підприємства» / М.Ю. Погосова // Наука й економіка. – 2008. – №3(11). – С. 258–265.

О.В. ДОВГАЛЬ,
ст. викладач, Європейський університет

Кооперація як перспективний напрям розвитку підприємництва на селі

У статті розкрито роль і значення кооперації для розвитку підприємництва на селі. Визначено основні проблеми кооперативних об'єднань та запропоновані шляхи щодо їхнього подолання. Значну увагу приділено світовому досвіду в розвитку кооперації.

Ключові слова: кооперація, підприємництво, село, сільські території.

В статье раскрыты роль и значение кооперации для развития предпринимательства на селе. Определены основные проблемы кооперативных объединений и предложены пути их преодоления. Особое внимание уделено мировому опыту в развитии кооперации.

Ключевые слова: кооперация, предпринимательство, село, сельские территории.

The role and value of cooperation for the development of the entrepreneurship in the village areas are disclosed in

the article. Main problems of the cooperative associations were appointed and proposed the ways of their solving. Particular attention was given for the world experience of cooperation development.

Keywords: cooperation, entrepreneurship, village, country area.

Постановка проблеми. Нині аграрна політика здійснюється за допомогою економічних реформ, кожна з яких уособлює собою систему заходів, принципів, методів і форм господарської діяльності.

Це насамперед стосується аграрної реформи, а також залучення малих та середніх підприємств до створення кооперації на селі. Вони відкривають великі можливості для організації підприємницької діяльності, що, своєю чергою, сприяє подальшому соціально-економічному розвитку сільських територій. Це і зумовлює актуальність даної публікації.